

Circulair Actieprogramma Nijkerk

2024 – 2027

Inhoudsopgave

1. Waarom een Circulair Actieprogramma voor Nijkerk?	3
Aanleiding van het actieprogramma	3
Een circulaire economie in Nijkerk	4
Transitie naar een circulaire economie	5
Voordelen van een circulaire economie	6
Opbouw van het actieprogramma	9
2. Beleid van Rijk, Provincie en Regio	11
Rijksbrede programma Circulaire Economie	11
Provincie Gelderland	12
Regio Foodvalley	13
Gemeente Nijkerk	14
3. Visie en Ambitie	16
Leidende principes	16
Ambitieweb	17
4. Organisatie	22

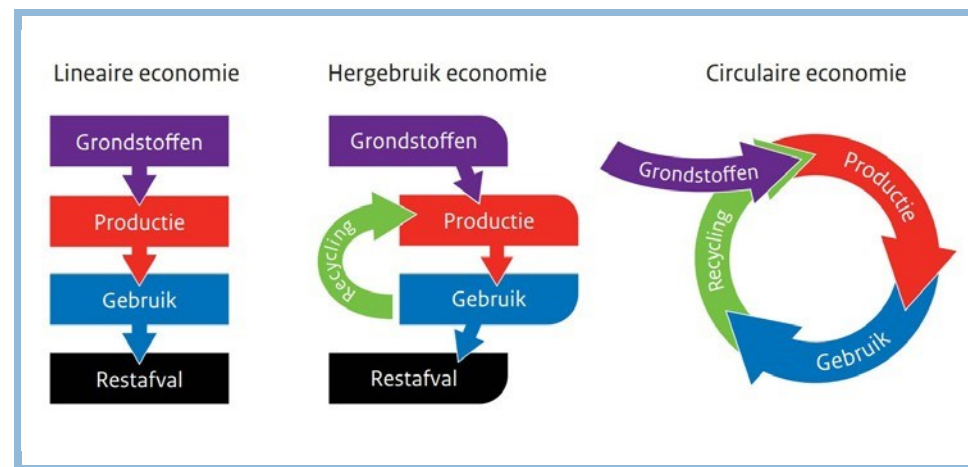
Waarom een Circulaire Actieprogramma voor Nijkerk?

1.1. Aanleiding voor dit actieprogramma

De huidige economie legt een steeds grotere druk op onze planeet en richt schade aan die steeds lastiger te herstellen is. Bovendien raken steeds meer grondstoffen en fossiele energiebronnen op. Er is een nieuwe economie nodig. Een economie waarmee we binnen de natuurlijke kringlopen van de aarde en met hernieuwbare grondstoffen in onze menselijke behoeften voorzien. In deze economie worden uitsluitend hernieuwbare grondstoffen gebruikt. Afval bestaat niet. Restproducten zijn de grondstoffen voor nieuwe producten, of worden weer opgenomen door de natuur. We moeten gaan werken in kringlopen, net zoals in de natuur gebeurt.

De gemeente Nijkerk draagt zoveel mogelijk bij aan de landelijke doelstelling van het Rijk: een volledig circulaire economie voor 2050. In 2030 moeten we al op de helft zijn: 50% minder verbruik van primaire abiotische grondstoffen (dit zijn mineralen, fossiele brandstoffen en metalen). Dit vraagt om hergebruik van materialen, werken aan een schoner milieu en minder uitstoot van broeikasgassen. In een circulaire economie bestaat geen afval en worden grondstoffen steeds opnieuw gebruikt, zoals afgebeeld in Figuur 1.

Dit actieprogramma van de gemeente Nijkerk heeft als doel bewoners en bedrijven te faciliteren om samen inhoud te geven aan deze doelstelling. Bovendien geven we met dit actieprogramma invulling aan de

Figuur 1: In een circulaire economie worden vrijwel alle producten die Nederlanders in de toekomst gebruiken, steeds opnieuw gebruikt. Als een product kapot is, wordt dit gerepareerd. En als dat niet meer kan, dan worden er nieuwe producten van gemaakt. In een circulaire economie is afval de nieuwe grondstof. Er is geen sprake meer van de lijn: produceren, consumeren en daarna weggooien. Bron: PBL, 2022

ambities uit de Omgevingsvisie Nijkerk 2040, die in 2022 is vastgesteld door de gemeenteraad. We geven als gemeente zelf het goede voorbeeld en scheppen de juiste randvoorwaarden voor de samenleving. We initiëren projecten en betrekken hier zowel de samenleving als de eigen organisatie bij.

1.2. Een circulaire economie in Nijkerk

Nederland wil in 2050 een circulaire economie zijn. In een circulaire economie draait het om een economie zonder afval waarin grondstoffen steeds opnieuw gebruikt worden; het gaat om hoogwaardige circulatie van materialen, waarbij energie duurzaam gewonnen wordt, water op een duurzame manier gewonnen wordt en het bronherstel wordt gemaximaliseerd, biodiversiteit wordt bewaakt en gestimuleerd, de maatschappij en cultuur worden beschermd, de gezondheid van mens en dier structureel ondersteund wordt en menselijke activiteiten gewaardeerd worden op meerdere schalen dan alleen financieel gewin (bron: zeven pilaren van de circulaire economie; Metabolic.nl). Onze keuzes in de Nijkerkse Omgevingsvisie raken ook de ambities voor een circulaire economie.

Nijkerk is een ondernemende gemeente met een economie die de afgelopen jaren gestaag door groeide, zo bleek uit de Monitor Economische Ontwikkeling Nijkerk. Een aantal kenmerken en cijfers van de Nijkerkse economie:

- De gemeente kent meer bedrijven per 100 inwoners dan gemiddeld in Nederland en de provincie.
- Nijkerk is een gemeente van 'makers' met een groot aantal vestigingen in de foodindustrie, de bouw en de groot- en detailhandel.
- Nijkerk is een MKB-gemeente: zo stond Nijkerk op de 5e plaats in de ranglijst van sterkste MKB-gemeenten van Nederland (jaarlijkse monitor van Bureau Louter, 2021).
- Nijkerk kent 23.700 banen in 2021. De agro- (14,9%), food- (13%), maak- (16,8%) en logistieke sector (15,9%) zijn sterk vertegenwoordigd (totaal 60%).
- Ruim de helft van de totale werkgelegenheid (52%) in de gemeente Nijkerk is te vinden op de bedrijventerreinen.

In de Regio Foodvalley werkt onze gemeente samen met andere partners aan circulaire innovaties en verdienmodellen in het programma Living Lab Foodvalley Circulair. Dit programma is onderdeel van de Strategische Agenda Regio Foodvalley 2020 – 2025 waaraan onze gemeente zich verbonden heeft. De regionale partners willen samen de transitie naar een circulaire economie versnellen. Zij hebben de ambitie om in de Regio Foodvalley een brede circulaire beweging op gang te brengen. Vooral om te experimenteren en innoveren in de praktijk.

Wij willen als gemeente Nijkerk samen optrekken met het bedrijfsleven, het onderwijs en maatschappelijke organisaties om het beste vestigingsklimaat te bieden voor een bloeiende economie die bijdraagt aan een brede welvaart. Dit gaat verder dan ruimte en bereikbaarheid alleen. In onze gemeentelijke Economische Visie beschrijven wij daarom dat (ook agrarische) bedrijven sterker staan als ze deel uitmaken van sterke netwerken en slimme ketens. Stilstand is achteruitgang. Onderlinge verbindingen gericht op innovatie, duurzaamheid, het op elkaar aansluiten van kringlopen en kostenefficiënt omgaan met reststromen en energie zijn voorwaarden voor economische bloei.

Robotiseren, digitaliseren en de transitie naar een circulaire economie; het zijn allemaal ontwikkelingen die nieuwe eisen stellen aan het vestigingsklimaat voor ondernemers. Dit vestigingsklimaat creëren we samen en het gaat hierbij om de Nijkerkse samenhang tussen bijvoorbeeld toeleveranciers en verwerkers, tussen arbeidsmarkt en onderwijs en tussen innovatie en werkomgevingen waar zaken bij elkaar komen. Natuurlijk zijn veel relaties (boven)regionaal, maar we willen wel dat het goede voor Nijkerk hier bij elkaar komt.

In samenhang met de aanpak om in Nijkerk te komen tot toekomstbestendige bedrijventerreinen en via de inzet op verbreding van het organiserend vermogen op bedrijventerreinen kan het Circulair Actieprogramma ondersteunend zijn voor onze ondernemers ten behoeve van de circulaire doelen, passend bij hun bedrijfsvoering.

Voorlopers kunnen inhoud geven aan het actieprogramma en good practices neer zetten die anderen inspireren en uitdagen. Ondernemers kunnen zich ambassadeur voelen van het actieprogramma, dit verder stimuleren en bijdragen aan projecten vanuit het Living Lab Foodvalley Circulair.

1.3. Transitie naar een circulaire economie

Een duurzaamheidstransitie is een fundamentele maatschappelijke verandering in cultuur (manier van denken), structuur (manier van organiseren) en werkwijze (manier van werken) en vergt vaak meerdere decennia voordat deze op grote schaal zijn gerealiseerd. Denk hierbij aan de energietransitie die ruim 20 jaar geleden in gang is gezet en waar nu de wettelijke kaders en technieken verder ontwikkeld zijn. De transitie naar een circulaire economie staat nog in de kinderschoenen. Dit vraagt om zowel nieuwe innovaties van de markt als sturende wet- en regelgeving van overheden.

Omarm onzekerheid

Onzekerheden zijn inherent aan transities. Een fundamentele verandering in de samenleving voltrekt zich niet in een rechte, lineaire, lijn. Het is eerder een weg die gekenmerkt wordt door obstakels, weerstand en een lange adem. Het gaat immers om het afbouwen van een niet-duurzame economie en het opbouwen van een duurzame, circulaire economie. Om te begrijpen hoe transities zich voltrekken is de X-curve van onderzoeksinstituut DRIFT een handig instrument (zie Figuur 2).

Op- en ombouwen

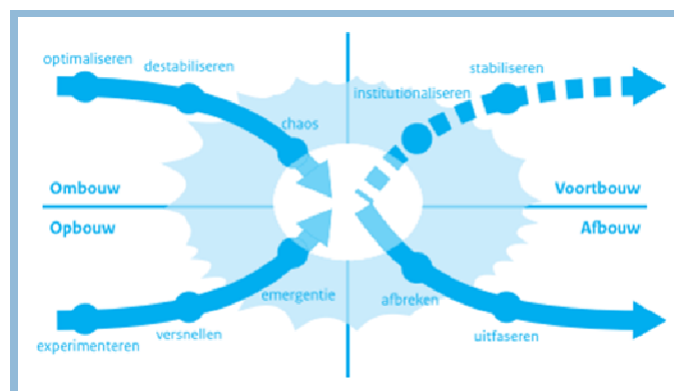
Transities worden gekenmerkt door verschillende patronen, zoals te zien is in Figuur 2. De lijn linksboven kenmerkt de lineaire, niet duurzame, economie. De noodzaak is om deze gestaag af te bouwen, zodat we onze milieu impact kunnen reduceren. De lijn linksonder vertegenwoordigt de circulaire, duurzame, economie. Deze dient opgebouwd te worden, zodat we een toekomstbestendige economie kunnen garanderen die in balans is met de planeet.

Via patronen van opbouw en afbouw voltrekken zich transities. Deze patronen kunnen elkaar versterken dan wel tegenwerken. Daarbij zijn verschillende fases en bijbehorende dynamieken te onderscheiden:

1. De fase van optimalisatie en experimenteren;
2. De fase van destabilisatie en versnelling;
3. De fase van chaos en emergentie;
4. De fase van institutionalisering en afbraak; en
5. De laatste fase van stabilisering en uitfasering.

Circulair het nieuwe normaal

Transities zullen in de praktijk zelden netjes achter elkaar de verschillende fases doorlopen. Elke fase heeft wel enkele kenmerkende elementen. Door de fase te herkennen, komen (aanvullende) aangrijpingspunten voor beleid in beeld waarmee het verloop van de transitie naar een volgende fase is te bevorderen. Daarbij is het goed om te realiseren dat de transitie per deeldomein of sector kan verschillen in fase, bijvoorbeeld omdat de transitie in een bepaald domein al eerder is gestart. Door dit te herkennen en hier acties op te formuleren kan aansluiting naar een volgende fase gevonden worden. Met als uiteindelijke doel de circulaire economie het nieuwe normaal te maken.

Figuur 2:
De X-curve laat de transitie zien van een vervuilende, lineaire, economie (de lijn linksboven), naar een duurzame, circulaire economie (lijn linksonder). Het gaat om het om- en afbouwen van de vervuilde economie, naar het op- en voortbouwen van de duurzame economie.

Bron: DRIFT

1.4. Voordelen van een circulaire economie

Veel natuur- en milieuproblemen komen voort uit een verspillende omgang met grondstoffen op het gebied van voeding, energie en producten. De hoeveelheid grondstoffen die we gebruiken is sinds 1970 wereldwijd meer dan verdrievoudigd. Met een circulaire economie wordt het grondstoffengebruik en de negatieve effecten hiervan (zowel in Nederland als in productielanden) sterk verminderd. Een circulaire economie levert daarmee een belangrijke bijdrage aan vier grote maatschappelijke opgaven en zorgt voor verschillende voordelen voor een toekomstbestendige leefomgeving en - bedrijfsvoering.

Klimaatdoelen en tegengaan van klimaatverandering

Efficiënter omgaan met grondstoffen en materialen draagt in hoge mate bij aan de klimaatdoelen. Door grondstoffenkringlopen slim te sluiten ontstaat er minder uitstoot van broeikasgassen. Er is minder energie nodig om grondstoffen te delven en om er vervolgens materialen en producten van te maken. Bovendien zullen minder nieuwe producten geproduceerd hoeven te worden. Minder consumeren leidt tot minder energieverbruik. Elke besparing in energieverbruik hoeft dan ook niet duurzaam opgewekt te worden.

De Sociaal Economische Raad heeft in september 2022 geconcludeerd dat zonder versnelling van de grondstoffentransitie de klimaatdoelen niet gehaald zullen worden. Deze ontwikkelingen gaan dus hand in hand.

Schoner milieu en sterkere economie

Een circulaire economie biedt ook andere voordelen. De omgeving wordt schoner en gezonder. Verschillende onderzoeken van onder meer het PBL en TNO laten zien dat de nieuwe economie ook nieuwe banen oplevert, juist op lokaal niveau. Wat dit exact voor Nijkerk zal betekenen is nog ongewis, maar het lijkt erop dat het belang van een sterke lokale economie die vertegenwoordigd wordt door verschillende fases van de keten steeds verder zal toenemen.

Herstel van biodiversiteit

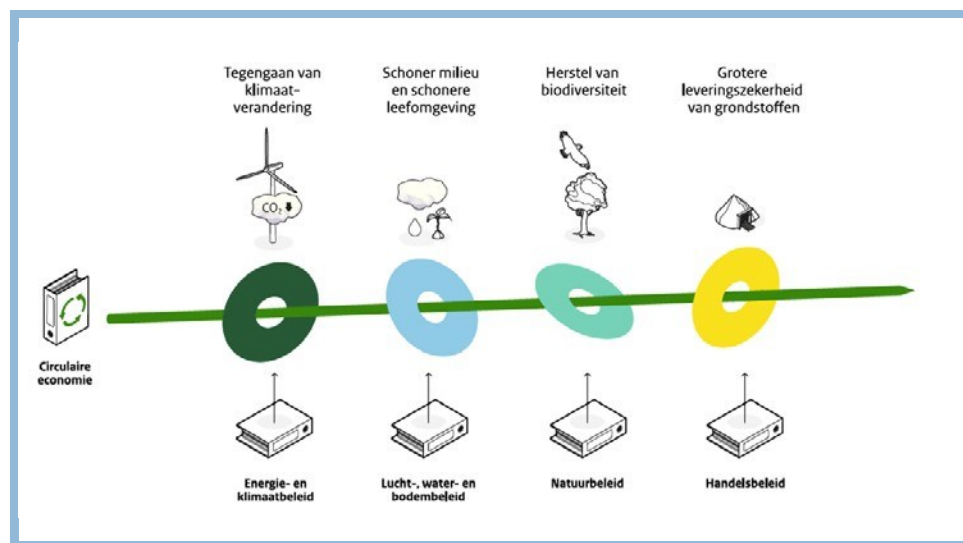
De transitie naar een circulaire economie biedt ook ruimte voor het herstellen van de biodiversiteit. Door bijvoorbeeld (1) minder landgebruik voor primaire grondstofwinning en -teelt, (2) minder uitstoot van vervuilende stoffen naar lucht, water en bodem tijdens het productieproces, gebruik en afvalfase en (3) minder verdroging. Door het herstellen van de biodiversiteit is ons landschap minder gevoelig voor klimaatextremen en draagt het bij aan een veilige en toekomstbestendige omgeving.

Grotere leveringszekerheid van grondstoffen

Naast de stappen die we zelf zetten wil de gemeente Nijkerk ondernemers stimuleren of faciliteren om meer circulair te gaan ondernemen. Verschillende bedrijven in Nijkerk zijn nu al met circulair ondernemen aan de slag om (op langere termijn) te kunnen overleven. Ze maken zich zo minder afhankelijk van steeds schaarseren duurder wordende grondstoffen. Deze trend was al langer gaande maar

is de afgelopen jaren extra versterkt door de coronapandemie, de dagenlange blokkade van vrachtschepen in het Suezkanaal en de oorlog in Oekraïne. Naast de hoge prijzen voor grondstoffen wordt ook het nadeel van afhankelijkheid van onstabiele landen en bedrijven steeds zichtbaarder.

De circulaire economie is, met andere woorden, een middel om verschillende maatschappelijke doelen te behalen: tegengaan van schadelijke klimaatverandering, een schoner milieu en schonere leefomgeving, herstel van biodiversiteit en verminderen van afhankelijkheid van grondstoffen en het stimuleren van lokale werkgelegenheid.

Figuur 3: Positionering circulaire economie ten opzichte van maatschappelijke opgaven en andere beleidsthema's (Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030 | Beleidsnota | Rijksoverheid.nl)

Hergebruik van grondstoffen als uitgangspunt bij SELL Plastics in Nijkerk

De transitie naar een circulaire economie is niet voor alle bedrijven in Nijkerk nieuw. Zo werken verschillende bedrijven in de gemeente al volgens de circulaire principes van *refuse, reuse en recycle*. In dit kader het voorbeeld van Sell Plastics uit Nijkerk.

“Afval produceren doet iedereen, wij vermalen dat en maken er nieuwe producten van.”

~ Hendrik-Jan Dullemond, directeur SELL Plastics ~

SELL Plastics is een Nijkerks familiebedrijf en maakt met behulp van spuitgietmachines diverse kunststofproducten, onder andere drainagesystemen, infiltratiekratten en halffabricaten voor een breed scala aan eindproducten. Directeur Hendrik-Jan Dullemond legt uit dat zijn bedrijf duurzaam te werk gaat, door een hoge mate van kunststofrecycling en een energiezuinige bedrijfsvoering. Koelprocessen worden volledig van energie voorzien vanuit eigen zonnepanelen. Het kantoor wordt verwarmd met de warmte die vrijkomt bij de koelprocessen. Het bedrijf gaat voor 100% elektrische machines. Een klein deel is nu nog hybride.

“Je kan alleen maar concurreren als je goed omgaat met personeel, klanten, milieu en economische waardes.”

Niet alleen duurzaamheid, maar ook kosten spelen een grote rol bij circulariteit. 60-70% van de toegepaste kunststoffen is gerecycled. Ook nemen zij ketenverantwoordelijkheid als het gaat over de producten die zij produceren. Zo nemen zij alle faalmaterialen van klanten terug en maken voor hun daarvan weer een nieuw product. Ook bieden ze terugnamegaranties aan voor diverse producten in de GWW. Op die manier kan de levensduur van producten verlengd worden en zijn er minder nieuwe grondstoffen nodig.

SELL ontwikkelt kunststofonderdelen voor klanten en neemt al hun faalmaterialen terug. Van deze materialen maken ze voor hen weer een nieuw product.

Naast recycling zet SELL ook in op hergebruik van producten. Zo bieden zij op verschillende producten in de GWW een terugnamegarantie aan.

Bron: SELL Plastics, 2023.

1.5. Opbouw van het actieprogramma

Hoe ziet een circulaire economie eruit voor de gemeente Nijkerk? Dat is de centrale vraag van dit actieprogramma. Een circulaire economie ziet er niet voor iedere gemeente hetzelfde uit. Om deze vraag te beantwoorden dienen eerst de circulaire thema's in kaart te worden gebracht die relevant zijn voor Nijkerk. Vervolgens dient er een ambitie te worden bepaald. Voor dit actieprogramma hebben we het zandloper-principe opgesteld (zie fig 4). Deze bestaat uit: (1) de context, (2) de ambitie en (3) de acties/maatregelen. Hieronder korttoegelicht.

Context

We zijn begonnen om de context van de actieagenda in kaart te brengen. Op welke manier is het nationale, provinciale en regionale beleid ingericht en op welke thema's richten zij zich? Vervolgens is de lokale context in kaart gebracht aan de hand van bestaande beleidsstukken en gesprekken met de relevante portefeuillehouders. Dit had als doel te achterhalen wat de lokale context kenmerkt, welke circulaire kansen zich voordoen en welke thema's relevant zijn om op te nemen in het Circulair Actieprogramma 2024-2027.

De meest relevante thema's voor Nijkerk zijn:

1. **Makers en bedrijventerreinen.** Nijkerk is een gemeente van 'makers' en de helft van de werkgelegenheid vindt plaats op bedrijventerreinen (zie 1.2).
2. **Inkoop en Grondstoffen.** In een circulaire economie reduceren we het primaire grondstoffen-gebruik. De gemeente heeft hier direct invloed op via facilitaire dienstverlening en inkoop.
3. **Bouw en Openbare Ruimte.** Nijkerk heeft een grote woningbouwopgave. Tegelijkertijd zorgt de bouwsector voor een hoge milieudruk. Zo is de bouwsector verantwoordelijk voor 40% van het primaire grondstoffenverbruik, 40% van de totale afvalproductie en 11% van de totale CO₂-uitstoot (zie publicatie DGBC).
4. **Buitengebied en Voedsel.** Een belangrijk thema voor de Regio Foodvalley en de agrofoodsector dat sterk vertegenwoordigd is in de gemeente (zie 1.2). Daarnaast kenmerken het buitengebied en landbouw de contouren van de gemeente.

Ambitie bepalen

Op basis van deze context zijn er twee sessies georganiseerd in een breed ambtelijk gezelschap: (1) een kennis- en inspiratiesessie en (2) een sessie om de ambities te verkennen. Er waren verschillende domeinen aanwezig van inkoop-en aanbesteding, bouw- en openbare ruimte tot economie en communicatie.

Gezamenlijk zijn eerst de kansen voor een circulaire economie in Nijkerk inzichtelijk gemaakt. Welke initiatieven zijn er al en welke initiatieven zien we graag terug in Nijkerk? Op basis van deze oogst zijn vervolgens ambities bepaald. Er is gekeken waar we als gemeente op dit moment staan en waar we met onze ambities naar toe willen. De situatie van nu en de ambities voor de toekomst zijn samengevat in een ambitieweb die richting geeft aan het actieprogramma (zie pag 17).

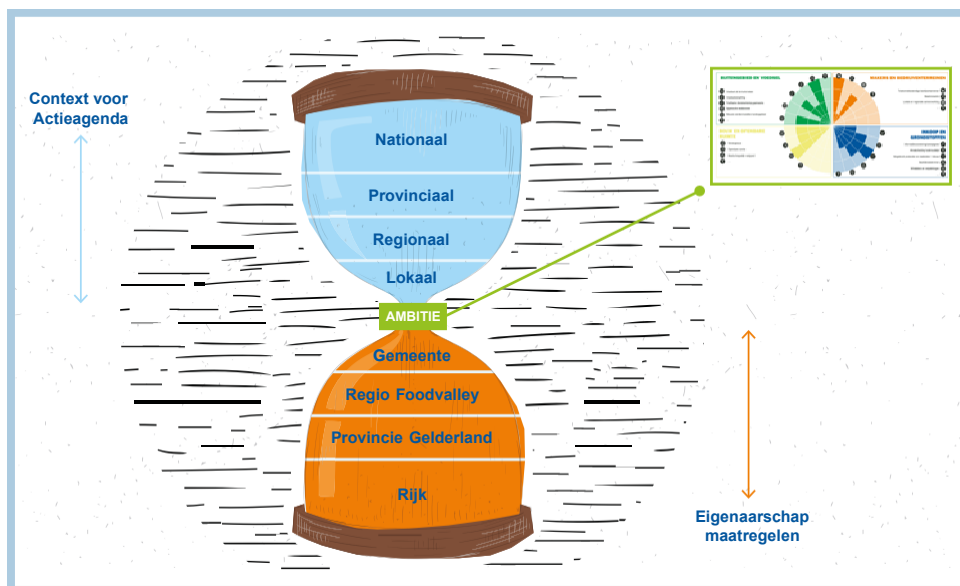
Acties en rollen

De ambities uit het ambitieweb zijn vervolgens vertaald naar acties en maatregelen. Daarbij is nagedacht over de eigenaarschap van de acties en maatregelen en de rol van de gemeente.

We onderscheiden vier verschillende rollen:

1. Uitvoerder: uitvoering door gemeente zelf;
2. Partner: uitvoering samen met andere partijen;
3. Regisseur: uitbesteden van uitvoerende taken, met behoud van sturing en controle;
4. Facilitator: uitvoering ligt bij samenleving, gemeente heeft een faciliterende rol en schept randvoorwaarden.

Deze drie onderdelen van de zandloper zijn in hoofdstuk 2 en 3 nader uitgewerkt.

Figuur 4. Het zandloper-model voor het circulair actieprogramma Nijkerk. Van context (nationaal tot lokaal), via het ambitieweb, naar concrete acties voor de komende jaren.

In een breed ambtelijk gezelschap zijn in verschillende werksessies de kansen en ambities voor een circulaire economie in Nijkerk verkend. Deze resultaten liggen ten grondslag aan de ambities en acties geformuleerd in dit actieprogramma.

Beleid van Rijk, provincie en regio

2.1 Rijksbrede programma Circulaire Economie

Het [Rijksbrede programma Circulaire Economie](#) richt zich op vijf sectoren: (1) biomassa en voedsel, (2) kunststoffen, (3) maakindustrie (nieuwe producten), (4) bouw en (5) consumptiegoederen. De focus ligt op het wegnemen van belemmerende wet- en regelgeving en het ontwikkelen van juridische en beleidsinstrumenten die de circulaire economie stimuleren.

Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2021-2023

In 2020 is het [Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2021-2023](#) vastgesteld met inhoudelijke transitieagenda's voor de al eerdergenoemde vijf sectoren. Het Rijk heeft hiervoor 3 belangrijke doelen geformuleerd:

1. Bestaande productieprocessen maken efficiënter gebruik van grondstoffen, zodat er minder grondstoffen nodig zijn.
2. Wanneer nieuwe grondstoffen nodig zijn, wordt zoveel mogelijk gebruik-gemaakt van duurzaam geproduceerde, hernieuwbare (onuitputtelijke) en algemeen beschikbare grondstoffen (bijvoorbeeld verschillende vormen van biomassa).
3. Nieuwe productiemethodes ontwikkelen en nieuwe producten circulair ontwerpen.

Daarnaast werkt de Rijksoverheid aan verschillende dwarsdoorsnijdende thema's die relevant zijn voor alle inhoudelijke transitieagenda's, zoals producentenverantwoordelijkheid en financieringsinstrumenten, maar ook circulair inkopen.

Op dit moment sijpelt er nog weinig beleid van de Rijksoverheid door naar de gemeenten. De verwachting is dat nieuw beleid zich de komende jaren steeds verder zal ontwikkelen. We zullen als gemeente goed op de hoogte moeten blijven van deze ontwikkelingen. Het is verstandig om ook al in deze fase aan de slag gaan, zodat we goed voorbereid zijn op verwachte veranderingen. Met het Nationaal Programma Circulaire Economie 2023 – 2030 heeft het Rijk hier deels invulling aan gegeven.

Nationaal Programma Circulaire Economie 2023 – 2030

Op 3 februari 2022 is het [NPCE 2023 – 2030](#) gepresenteerd. Hierin staat duidelijk gesteld dat het circulaire economiebeleid tot op heden vooral gericht is op vrijwilligheid en vrijblijvendheid. Om de ambitie te verwezenlijken zijn meer richtinggevende en dwingende maatregelen nodig. Het Rijk zet daarom in op een mix van beperkende, normerende en stimulerende maatregelen.

**Nationaal Programma
Circulaire Economie**

2023-2030

Waar het beleid zich eerder voornamelijk richtte op de achterkant van de keten worden er nu meer maatregelen genomen op de inputkant (zoals circulair ontwerp) en in de gebruikersfase. Er zijn vier 'knoppen' waar met het circulaire economiebeleid aan gedraaid kan worden:

1. Vermindering van grondstoffengebruik: minder (primaire) grondstoffen gebruiken door af te zien van het produceren of kopen van producten, deze te delen of ze efficiënter te maken ('narrow the loop'). In het NPCE is bijvoorbeeld de ambitie geformuleerd dat de Nederlandse overheden veel meer circulair gaan inkopen. Van bureaus en stoelen tot wegen en waterwerken. Dit gaat ook iets vragen van gemeentelijke inkoopprocessen.
2. Substitutie van grondstoffen: primaire grondstoffen vervangen door secundaire grondstoffen en duurzame biograndstoffen die zo hoogwaardig mogelijk toegepast worden, of door andere, meer algemeen beschikbare grondstoffen met een lagere milieudruk. Denk hierbij aan de verplichting tot een bepaald percentage recycalaat (hergebruikte materialen).
3. Levensduurverlenging: producten en onderdelen langer en intensiever gebruiken door hergebruik en reparatie. Dit vertraagt de vraag naar nieuwe grondstoffen. Een maatregel die gericht is op levensduurverlenging is bijvoorbeeld een reparateursregister vanaf 2023 voor elektrische en elektronische apparaten, zodat men gemakkelijk een geschikte reparateur kan vinden. Dit levert lokaal arbeidsplekken op.
4. Hoogwaardige verwerking: de kringloop sluiten door recycling van materialen en grondstoffen, zodat er minder afval wordt verbrand of gestort én er meer hoogwaardig aanbod van secundaire grondstoffen ontstaat. In 2050 moet het verbranden van recyclebaar materiaal volledig verleden tijd zijn.

2.2 Provincie Gelderland

De provincie Gelderland heeft in 2020 het [uitvoeringsprogramma 'Van ketens naar kringlopen' 2021 – 2023](#) vastgesteld. De provincie richt zich op 4 sectoren omdat ze daar het meeste rendement verwacht: (1) agrofood, (2) bouw en infrastructuur, (3) maakindustrie en (4) consumenten en afval. Deze sectoren komen voort uit een grondstofstromenanalyse (Circulaire Atlas) en impact assessment. Agrofood en Bouw zijn samen goed voor 80% van de grondstofstromen in de provincie.

De provincie wil per sector drie soorten circulaire maatregelen stimuleren:

1. Het gebruik van (primaire) grondstoffen voorkomen of verminderen
2. Grondstoffen en materialen hergebruiken in gesloten kringlopen
3. Primaire en eindige grondstoffen vervangen door biobased grondstoffen met een lagere ecologische voetafdruk

De provincie Gelderland wil circulaire ondernemers stimuleren en focust zich daarbij op de volgende onderdelen: (1) de Gelderse Food sector vanuit Ede-Wageningen, (2) circulaire regio's en bedrijventerreinen in Gelderland, (3) Smart Industry en (4) het recyclen van kunststoffen en consumentengoederen. De aanpak bestaat uit een aantal kernpunten:

- De provincie, partners en opdrachtnemers werken circulair - zoals bij het beheer en onderhoud van gronden, dijken en (water-)wegen en bij bouwprojecten.
- De provincie stimuleert tal van innovaties in sectoren met een groot potentieel. Ze streeft daarbij naar het maken van schaa sprongen. Er wordt gestart met een focus op de Gelderse Food sector en op het recyclen van kunststoffen en consumentengoederen. En er wordt gekeken naar de manier waarop regio's en bedrijven zich circulair kunnen ontwikkelen in Gelderland.
- De provincie zoekt de ruimte in de regels die circulair werken belemmeren. We willen het komende jaar de samenwerking met de provincie opzoeken om te zien hoe Nijkerk op een goede manier kan aansluiten op de verschillende programmalijnen.

2.3 Regio Foodvalley

Regionale ondernemers in de Regio Foodvalley hebben met andere partijen, waaronder gemeenten en onderwijsinstellingen, het [Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie](#) opgesteld. Het programma biedt handvatten voor het uitvoeren van circulaire projecten en organiseert werkplaatsen voor kennisdeling en netwerkvorming. Bijvoorbeeld op het gebied van Voedselverspilling, Inkoop en Bouw. De gemeente Nijkerk participeert in dit programma.

Regio Foodvalley heeft de [Strategische Agenda Regio Foodvalley 2020-2025](#) opgesteld. De ambitie van Regio Foodvalley is om vóór 2030 een topregio te zijn op gebied van landbouw en voeding, een regio waar mensen aantoonbaar gezonder zijn, graag wonen, ondernemen en innoveren en waar circulair werken gewoon is.

Deze ambitie realiseren de partners door een intensieve samenwerking tussen de ondernemers, het onderwijs en de overheid op zeven thema's. Op het gebied van circulariteit wil de regio dé proeftuin zijn voor een circulaire voedselvoorziening en een gezond leven.

Om de circulaire economie verder te brengen heeft de regio het Living Lab opgezet. Het Living Lab Regio Foodvalley bestaat sinds 2019 en heeft inmiddels meer dan 60 partners uit bedrijfsleven, onderzoek, onderwijs en overheid. Gezamenlijk vormen deze partijen een sterk en actief netwerk. De gemeente Nijkerk is partner van het Living Lab.

Het netwerk is succesvol in leren en experimenteren en de samenwerking leidt tot nieuwe verbindingen en projecten. In het Living Lab worden bedrijven geholpen bij het verder brengen van een specifieke casus of vraagstuk rond circulair ondernemerschap. De activiteiten die het Living Lab uitvoert zijn:

- Kennisdeling
- Inspiratie
- Het uitvoeren van projecten

Begin 2023 is een nieuw [Programmaplan 2023 – 2026](#) vastgesteld, zodat het Living Lab ook de komende jaren weer kan doorbouwen aan een circulaire economie. In het nieuwe programma hebben dezelfde thema's weer prioriteit, maar wil het Living Lab meer inzetten op vraagstukken in de regio en zich meer richten op bedrijven uit de middengroep en achterblijvers.

2.4 Gemeente Nijkerk

Omgevingsvisie Gemeente Nijkerk 2040

In de [Omgevingsvisie Gemeente Nijkerk 2040](#) staat de circulaire economie opgenomen als pijler voor een duurzame gemeente. Onze keuzes in de Omgevingsvisie raken ook de ambities voor een circulaire economie.

In de Regio Foodvalley werkt onze gemeente met andere partners samen aan circulaire innovaties en verdienmodellen in het programma Living Lab Foodvalley Circulair. Dit programma is onderdeel van de [Strategische Agenda Regio Foodvalley 2020 – 2025](#) waaraan onze gemeente zich verbonden heeft. De regionale partners willen samen de transitie naar een circulaire economie versnellen. Zij hebben de ambitie om in de Regio Foodvalley een brede circulaire beweging op gang te brengen. Vooral om te experimenteren en innoveren in de praktijk.

Wij willen als gemeente Nijkerk optrekken met het bedrijfsleven, het onderwijs en maatschappelijke organisaties om het beste vestigingsklimaat te bieden voor een bloeiende economie. Dit gaat verder dan ruimte en bereikbaarheid alleen. In onze gemeentelijke [Economische Visie](#) beschrijven wij daarom “dat bedrijven sterker staan als ze deel uitmaken van sterke netwerken en slimme ketens. Stilstand is achteruitgang. Onderlinge verbindingen gericht op innovatie zijn voorwaarden voor economische bloei. Robotiseren, digitaliseren en de transitie naar een circulaire economie; het zijn allemaal ontwikkelingen die nieuwe eisen stellen aan het vestigingsklimaat voor ondernemers.

Coalitieakkoord 2022 – 2026

Onder het kopje ‘Duurzame toekomst’ wordt benadrukt dat de gemeente Nijkerk in 2050 energieneutraal wil zijn. Voor de periode na 2030 maken we gebruik van nieuwe ideeën om onze doelen voor 2050 te halen.

*“Circulariteit werkt door in alles wat we doen als gemeente.
De gemeente geeft daarin het goede voorbeeld.
Dit doen we bijvoorbeeld door duurzaam en circulair
in te kopen en voedselverspilling tegen te gaan.”*

Ontwikkelagenda 2023 – 2026

In de recent vastgestelde [Ontwikkelagenda](#) staat dat een Actieplan Circulaire Economie opgesteld wordt, die inzicht geeft in hoe wij van ambitie naar resultaat gaan. De ambitie is om via het economisch spoor de circulaire economie te stimuleren. Een duurzame toekomst is alleen mogelijk als we onze economische basis kunnen blijven vernieuwen en versterken. Werk en inkomen blijft een sleutelfactor in een solide samenleving, maar zal wel op een nieuwe manier worden vormgegeven. Een nieuwe manier met nieuwe activiteiten en nieuwe vormen van arbeid en arbeidsdeling. Er wordt ingezet op een circulaire economie en minder restafval, op duurzame en actieve mobiliteit en het verbeteren van biodiversiteit in de woonwijken en op bedrijventerreinen.

Gemeente geeft het goede voorbeeld: Hergebruik strooiwagens voor gladheidsbestrijding

Ook binnen de gemeente Nijkerk worden er al circulaire principes toegepast waar niet iedereen binnen de organisatie vanaf weet. In dit kader het voorbeeld van het hergebruiken van onderdelen van gebruikte strooiwagens.

Iedere winter strooien medewerkers van de gemeente Nijkerk bij ijzel, sneeuw en opvriezen de belangrijkste hoofdroutes. Daarmee bevordert de gemeente de verkeersveiligheid, de doorstroming en de bereikbaarheid onder winterse omstandigheden. De speciaal uitgeruste wagens van de gemeente Nijkerk gaan echter ook wel eens kapot en zijn dan aan vervanging toe. Normaal worden deze nieuw ingekocht, maar dat wordt nu anders aangepakt.

“Door goede onderdelen her te gebruiken voorkomen we het gebruik van nieuwe grondstoffen”

~ Arie Anninga, teamleider Dagelijks en Operationeel Beheer ~

Bij de investering in gladheidsbestrijding wordt gedacht aan een nieuwe aanpak: de strooiwagens die aan vervanging toe zijn worden niet vervangen, maar gedemonteerd en opnieuw opgebouwd. De onderdelen die nog goed zijn worden daarbij hergebruikt; de onderdelen die niet goed meer zijn worden vervangen. De opnieuw opgebouwde strooiwagens hebben eenzelfde levensduur als nieuwe strooiers.

Strooiwagen van de gemeente Nijkerk. Bron: Nijkerkerveen.org, 2023

Visie en ambities

3.1 Leidende principes van het Circulair Actieprogramma

Op basis van de verschillende beleidsstukken, de gesprekken met de wethouders en het kernteam zijn er vier leidende principes geformuleerd voor het Nijkerkse Circulair Actieprogramma. Dit zijn overkoepelende vuistregels die boven het ambitieweb hangen en richting geven aan de uitvoering van het Circulair Actieprogramma. De vier principes staan hieronder uitgebeeld.

3.2 Het ambitieweb

Om de richting van de circulaire economie te bepalen maken we gebruik van het ambitieweb. Het ambitieweb voor de Nijkerkse circulaire economie richt zich op vier thema's: (1) makers en bedrijventerreinen, (2) inkoop en grondstoffen, (3) bouw en openbare ruimte en (4) buitengebied en voedsel. Deze thema's zijn opgebouwd uit verschillende bouwstenen, zoals inkoop, woningbouw etc.

Deze bouwstenen zijn in samenspraak met de gemeente opgesteld en vormen op het moment van het opstellen van dit actieprogramma een totaalbeeld van het thema. Voor iedere bouwsteen is er gezamenlijk een ambitie geformuleerd. Daarbij is in beeld gebracht waar we nu staan en waar we aan de hand van onze ambities naar toe willen.

Blanco bouwstenen

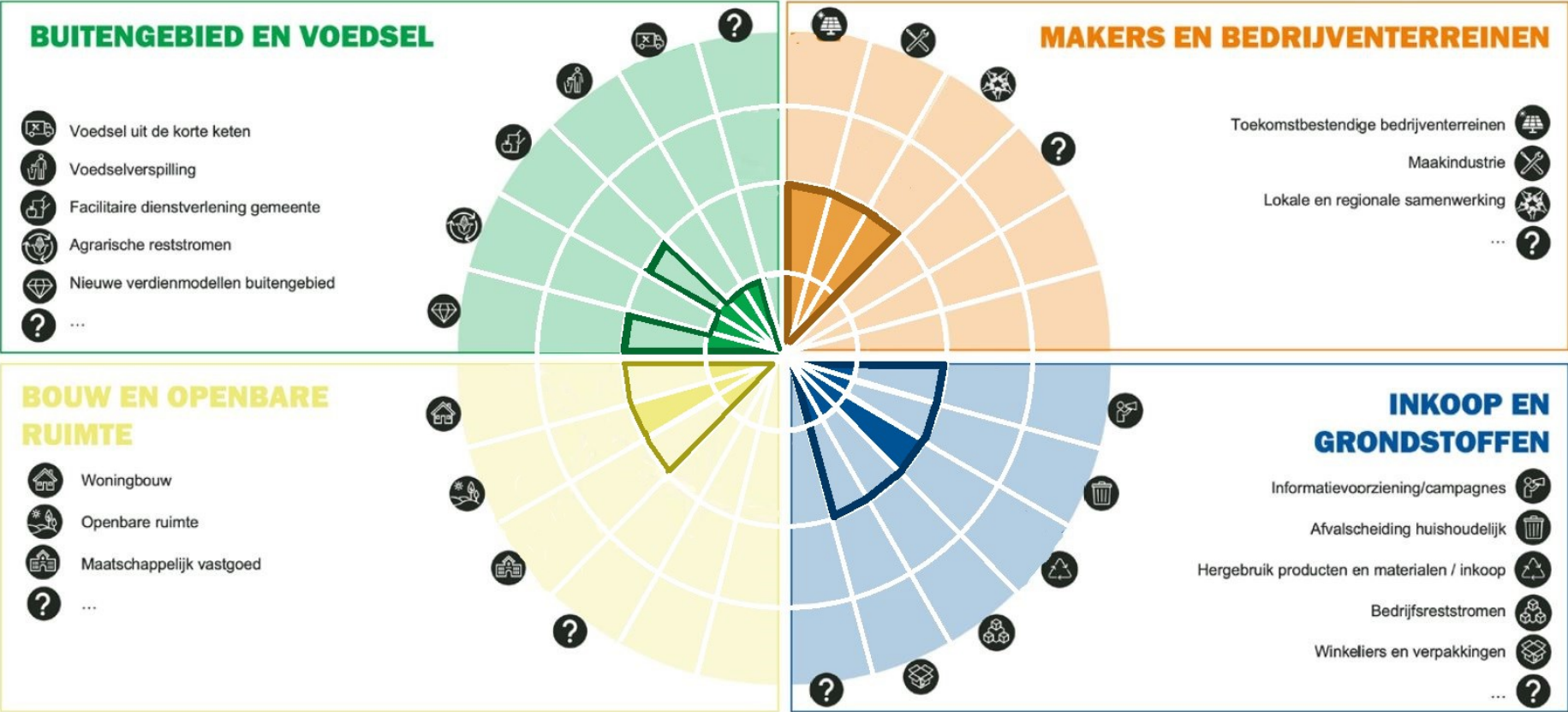
Zoals in het ambitieweb op de volgende pagina duidelijk wordt, zijn niet alle bouwstenen ingevuld. Deze bouwstenen, aangeduid met een vraagteken-icoon, zijn bewust blanco gelaten om ruimte te bieden aan eventuele aanvullingen – wanneer dit nodig mocht blijken.

Ambities en speelveld

Door in beeld te brengen waar we met betrekking tot circulariteit op dit moment staan en wat onze ambities zijn voor de toekomst zijn, werd duidelijk waar de 'gaps' zitten die gedicht moeten worden. De rol van de gemeente Nijkerk beperkt zich voornamelijk tot het scheppen van randvoorwaarden (faciliterende overheid). We doen wat wettelijk verplicht is met hier en daar een plus.

Ambitieweb Circulair Actieprogramma

In het ambitieweb hierboven staat voor de vier thema's per bouwsteen weergegeven waar we staan ten aanzien van circulariteit (gekleurde vlakken) en naar welk ambitieniveau we willen (gekleurde lijnen). De niveaus zijn vastgesteld in een ambtelijke kerngroep en zijn besproken met het college. Daarbij is gebleken dat iets nieuws (niveau 3) of iets uitzonderlijks doen (niveau 4) niet realistisch is voor de gemeente Nijkerk. In de beschrijving hieronder van de thema's en de bijbehorende bouwstenen is weergegeven hoe de gestelde ambities zullen worden gerealiseerd. De gemeente Nijkerk zal een responsieve en faciliterende rol blijven aannemen, gericht op het scheppen van randvoorwaarden. We sluiten zo veel mogelijk aan bij initiatieven van de regio, bijvoorbeeld die binnen Regio Foodvalley verband worden georganiseerd.

AMBITIES Makers en bedrijventerreinen

Toekomstbestendige bedrijventerreinen

De gemeente zit goed vertegenwoordigd aan tafel bij Living Lab Regio Foodvalley Circulair. Verduurzaming en circulair werken dragen bij aan toekomstbestendige, winstgevende bedrijven. Het biedt daarom kansen als bedrijven participeren of kennis uitwisselen in Living Lab Regio Foodvalley Circulair. Beoogde doelen binnen Regio Foodvalley zijn:

- Duurzamer gebruik van grondstoffen
- Meer en duurzame innovatie
- Ontwikkelen van de circulaire economie in Regio Foodvalley

De gemeente Nijkerk heeft in 2022 een Nulmeting Toekomstbestendige Bedrijventerreinen laten opstellen. Het doel van het toekomstbestendig maken van bedrijventerreinen omvat een breed spectrum. Het gaat om het aantrekken van geschikt personeel, het versterken van het vestigingsklimaat, het zorgen voor een goede bereikbaarheid, enz. Het aantal hectares bedrijventerrein moet toenemen. Daarbij zullen we op zoek gaan naar de mogelijkheden om circulariteit zoveel mogelijk te bevorderen. Verkend zal worden hoe in de toekomst ruimte voor werken kan worden gerealiseerd met aandacht voor circulair ondernemen, ook indien nodig, voor hogere milieu categorieën. Het gaat hier om een gedeelde verantwoordelijkheid, dus ook van de bedrijven.

“Circulair ondernemen heeft ruimte nodig. Net als hogere milieucategorieën. Dit nemen we mee in de verkenning”

Maakindustrie

De maakindustrie is een belangrijke sector in Nijkerk. Koplopers doen al veel, de middenmoot kan wel een duwtje in de rug gebruiken. De gemeente Nijkerk kan daarin een stimulerende of verbindende rol spelen.

Ambitieniveau:

4. Onderscheidend

Dit thema krijgt een heel hoog ambitieniveau. We gaan iets doen dat in NL nog amper vertoond is.

3. Heeft prioriteit

Dit thema heeft prioriteit en gaat een ambitieuze invulling krijgen. We gaan nieuwe dingen proberen.

Lokale en regionale samenwerking

Het beleidsplan Toekomstbestendige bedrijventerreinen geeft weer dat de gemeente het organiserend vermogen op de bedrijventerreinen wil versterken. Dit draagt bij aan allerlei doelen; van het verbeteren van veiligheid op de terreinen tot betere bereikbaarheid en gezamenlijke inzet op onderwerpen op de duurzaamheidsagenda. Het verbeteren van het organiserend vermogen is een belangrijke voorwaarde voor financiering van de provincie Gelderland. We willen deze lokale samenwerking stimuleren, waar de regionale inzet ondersteunend aan kan zijn.

2. Basis

Voor dit thema gaan we net iets meer doen dan het (wettelijk) minimum. We zetten het volgende stapje.

1. Minimum

Voor dit thema volstaat wat minimaal (wettelijk) noodzakelijk is.

AMBITIES Bouw en openbare ruimte

Woningbouw

De gemeente Nijkerk heeft een grote bouwopgave. Het uitgangspunt is dat minimaal 250 woningen per jaar gerealiseerd worden, zoals is vastgelegd in de Woonvisie Nijkerk 2020+. De ambitie zoals vastgelegd in de Woondeals van de regio Foodvalley en regio Amersfoort gaat zelfs uit van een hoger aantal woningen per jaar. We vinden het belangrijk om dit zo duurzaam mogelijk te doen. Circulair bouwen kan hieraan een bijdrage leveren. De gemeente is bezig met een kader voor duurzame woningbouw. Dit kader moet projectontwikkelaars richting geven in het realiseren duurzame woningbouw. Indien mogelijk sluiten we aan bij nationale ontwikkelingen zoals het normenkader circulair bouwen van “Het Nieuwe Normaal” (Cirkelstad/BZK).

“Bij projecten in de woningbouw, het maatschappelijk vastgoed en de openbare ruimte dagen we ontwikkelaars en aannemers uit te scoren op circulariteit. Waar mogelijk belonen wij hen bij de gunning.”

Openbare ruimte

Binnen de openbare ruimte kan de gemeente impact maken door zo veel mogelijk in te zetten op circulariteit, zowel bij reconstructies als bij beheer en onderhoud. Circulariteit belonen we al bij EMVI aanbestedingen. Ook passen we ‘Moederbestek.nl’ toe in de RAW-bestekken en volgen we daarmee de ontwikkelingen in de markt op het gebied van circulariteit. Het gemeentelijk depot geldt als circulair depot.

Daarnaast biedt de openbare ruimte kansen voor meervoudig ruimtegebruik. Het bestaande vastgoed wordt zo lang mogelijk in stand houden door optimaal beheer en onderhoud op basis van levensduur verlengende maatregelen.

Maatschappelijk vastgoed

Bij aanbestedingen wordt de markt uitgedaagd te scoren op circulariteit. Bijvoorbeeld bij de bouw van de wijk Stadshaven kunnen ondernemers scoren op het circulair ontmantelen van ons eigen stadhuis. Ook wordt bij vervanging van bijvoorbeeld een sporthal en bij andere projecten zoals renovaties de markt uitgedaagd zo circulair mogelijk te bouwen binnen de financiële middelen die ons ter beschikking staan.

Ambitieniveau:

4. Onderscheidend
Dit thema krijgt een heel hoog ambitieniveau. We gaan iets doen dat in NL nog amper vertoond is.

3. Heeft prioriteit
Dit thema heeft prioriteit en gaat een ambitieuze invulling krijgen. We gaan nieuwe dingen proberen.

2. Basis
Voor dit thema gaan we net iets meer doen dan het (wettelijk) minimum. We zetten het volgende stapje.

1. Minimum
Voor dit thema volstaat wat minimaal (wettelijk) noodzakelijk is.

AMBITIES Buitengebied en voedsel

Voedsel uit de korte keten

Als onderdeel van de activiteiten binnen de Regio Foodvalley maakt de gemeente zichtbaar wat er lokaal aan voedsel wordt geproduceerd. Inwoners worden gestimuleerd gebruik te maken van lokaal geproduceerd voedsel. Daarmee verduurzamen we de keten, stimuleren we een gezonde levensstijl en stimuleren we de lokale/regionale economie.

Voedselverspilling

We zijn aangesloten bij de ‘Werkplaats Circulaire Voedselketens’ van de regio. In de werkplaats werken ketenpartijen, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden aan het verwaarden van reststromen, het optimaal benutten van grondstoffen en het verminderen van voedselverspilling. Ook verkennen we de mogelijkheden om aan te sluiten bij nieuwe projecten.

Facilitaire dienstverlening gemeente

De gemeente Nijkerk wil zich inzetten voor lokaal en duurzaam geproduceerd voedsel. De verhuizing naar het nieuwe gemeentehuis biedt een perfecte aanleiding om in het bedrijfsrestaurant daar stappen in te zetten.

Uit een onderzoek blijkt dat 80% van de medewerkers tevreden is over het voedselaanbod in ons bedrijfsrestaurant. Daarbij blijkt er behoefte aan vegetarisch en veganistisch voedsel. Het aanbod wordt daarop aangepast.

Voedselverspilling wordt zoveel mogelijk voorkomen, door aan de voorkant bij bestellingen af te spreken welk aanbod men precies wil hebben. De dienstverlening gaat over op herbruikbare soepkommen, saladebakjes en koffiekommen. Ook wordt de afvalscheiding opnieuw aanbesteed, waarbij gekozen wordt voor een beter gescheiden inzamelsysteem voor afval en grondstoffen.

“Vanuit de facilitaire dienstverlening verbreden we het voedselaanbod met meer plantaardige gerechten en gaan we voedselverspilling nog beter tegen.”

Agrarische reststromen

Veel akkerbouwers gebruiken dierlijke mest, dat als een reststroom uit de veehouderij kan worden beschouwd. Ook akkerbouwers zelf produceren reststromen zoals stro en loof van gewassen, die weer in te zetten zijn als meststof. Veehoudende boeren gebruiken van oudsher reststromen, zoals gewasresten, voedselresten en voedseloverschotten als onderdeel van het rantsoen voor hun dieren. Tegenwoordig zijn voedseloverschotten en bijproducten van de voedingsmiddelen-industrie ook een belangrijke bron voor het veerantsoen. Dit alles draagt bij aan kringlooplandbouw.

De WUR doet onderzoek naar de inzetbaarheid van reststromen als veevoeder. Waar boeren tegenaan lopen in Nederland is de relatief hoge prijs van bruikbare reststromen ten opzichte van geïmporteerd sojaschroot.

Nieuwe verdienen modellen buitengebied

We nemen kennis van het Nationaal Perspectief Landelijk Gebied (NPLG) en Regionaal Perspectief Landelijk Gebied (RPLG). Daarin wordt gesproken over nieuwe verdienen modellen in het buitengebied, zoals de productie van plantaardige eiwitten voor humane consumptie.

De gemeente kan bijdragen aan nieuwe verdienen modellen door te helpen het organiserend vermogen van de ondernemers te versterken en door hindernissen in bestemmingsplannen weg te nemen.

Organisatie

Programma Duurzaamheid

Circulair is een werkwijze die omarmd moet worden door de teams binnen de gemeente; ondersteund door een op te zetten programma Duurzaamheid. Door zowel concrete acties en projecten te gaan doen als ook circulair te verweven in beleid en een nieuwe werkwijze, verandert Nijkerk haar lineaire systeem naar een circulair systeem.

Binnen de ambtelijke organisatie van Nijkerk is het thema circulair ondergebracht bij het Programma Duurzaamheid. De trekker circulaire economie is het eerste aanspreekpunt voor de organisatie op het gebied van circulair.

Verantwoordelijkheid van domeinen

De circulaire economie heeft betrekking op allerlei beleidsterreinen binnen de gemeente. De verantwoordelijkheid om uitvoering te geven aan het actieprogramma landt dus ook deels binnen de domeinen die daarvoor verantwoordelijk zijn.

In de organisatie van het thema zijn de teamleiders het eerste aanspreekpunt en verantwoordelijk voor de voortgang. De teamleiders creëren samen met de thematrekker circulaire economie (onderdeel van team Duurzaamheid) een overlegstructuur om elkaar te helpen, vragen te bundelen en de voortgang bespreken.

Financiering

Voor 2024 is in de kadernota €50.000 gereserveerd voor de uitvoering van het actieprogramma. De verwachting is dat in de volgende jaren een beperkt budget nodig is voor de uitvoering van het actieprogramma, in 2026 een herijking plaats te laten vinden en in 2027 een nieuw Circulair Actieprogramma te schrijven. Dit budget bevat alleen procesgeld en dient voor het maken van plannen en geen investerings-/uitvoeringsgeld. Mede gezien de ombuigingen waar de gemeente de komende jaren voor staat is er gekozen voor ambities op niveau 1 en 2. Dat betekent dat we wettelijk verplicht zijn met hier en daar een plus. Deze plus dient binnen de bestaande middelen te worden gerealiseerd.

Monitoring

Het monitoren van de voortgang is een belangrijk onderdeel van de verantwoording van inspanningen van de gemeente. Het monitoren op kwantitatieve doelstellingen is ingewikkeld in de circulaire economie en nog volop in ontwikkeling. We kiezen er daarom voor om te monitoren op de voortgang van de acties, zogenaamde procesdoelen. Dit is onderdeel van de overlegstructuur tussen de trekker circulaire economie en de teamleiders.

Planning

De intentie is het Circulair Actieprogramma 2024-2027 vast te stellen in de gemeenteraadvergadering van 25 april 2024.

Routekaart

